

היכל הוראה

פסקי דינים * תשובות * הוראות

מבי מדרשא "היכל הוראה" • מיסוד שר ההוראה מרן ה"קנה בשם" זי"ע
בראשות בנו נאב"ד היכל הוראה הגדול רבי משה בראנדסארפער שליט"א
מגדולי פוסקי דורינו ובעל שו"ת היכל הוראה * י"ל ע"י איגוד הרבנים תלמידי "היכל הוראה"

גליון כו * האזינו שבת שובה תשפ"ד

בין כותלי ההיכל

פסקי דינים מתוך שאלות ותשובות ששלחו על שולחן ההיכל לפני מורינו הרב שליט"א

ביקור קצר ונדיר אירע לפני שבועים בשבוע של פרשת נצבים וילך של מורינו הרב שליט"א אליו נלווה בנו הרה"ג רבי שמעון עוזר שליט"א דומ"צ היכל הוראה בפרדסים הידועים של אתרוגי פרי תואר במלכות מרוקו, [מורינו הרב שליט"א שב לארץ ישראל לקראת השבת שבה רעשה הארץ ברעידת אדמה בעיר מאראכש שבמלכות מרוקו, העיר בה שהה מורינו הרב שליט"א בהיותו שם, עיין מעבר לדף במדור הלכה והוראה בישראל חסדי ה' כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו] שם מגדלים אך ורק אתרוגים שיש עליהם מסורת של למעלה מאלף שנה ובאתרוגים אלו השתמשו גדולי ומאורי מרוקו מדורות עברו הרבנים לבית אבוחצירא והרבנים לבית פינטו ולבית טולדאנו וכן מגדולי הרבנים האשכנזים שהכירו את מעלתם והידורם של אתרוגי מרוקו כמו שמצאנו בכתובים בספר ביכורי יעקב ובערוך השולחן, שו"ת מנחת יצחק ועוד.

מטרת הביקור היתה לעמוד מקרוב על טיבם של האתרוגים הנ"ל אחר שיצא עליהם ערעור שאתרוגים אלו אין בהם גרעינים ובכל ספרי ההלכה אנו מוצאים שדנים על גרעיני האתרוג כשהם מונחים לאורך או לרוחב וא"כ אפשר שאתרוג שאין לו גרעינים כלל אינו בכלל אתרוג אלא פרי אחר, מסיבה זו פנו מגדלי האתרוגים למורינו הרב שליט"א לבוא לפרדסים שלהם במרוקו ולבדוק את הדבר מקרוב.

מורינו הרב שליט"א נענה לבקשתם ויצא לדרך אחר הנחיתה במרוקו משם הובא אל הפרדס על ידי מנהל החברה הרב משה בן חמו שיח"ל, כדי להזים את הערעור פנה מורינו הרב אל הפרדסים עצמם שם חתך את האתרוגים לארכם כשהם עדיין מחוברים לענף וראה במו עיניו כיצד שני אתרוגים אפילו שעמדו על ענף אחד, אחד מהם יש בו גרעינים והשני אין לו גרעינים ללמדך שחסרון הגרעינים אינו מטבע האילן אלא שכך הוא דרכם של אתרוגים מרוקו שחלק מהם יש להם גרעינים וחלק מהם אין להם גרעינים

ב' אתרוגים באותו עץ ובאותו ענף אחד עם גרעינים ואחד בלי גרעינים

ובאמת דבר זה כבר נתפרסם לפני יותר מארבעים שנה על ידי התאחדות הרבנים הובא בשו"ת מנחת יצחק (חלק ח סימן נה) וז"ל: בכל מקום בואם לקטו - מהרבה אילנות - כמה וכמה אתרוגים, שחתכו אותם במו ידיהם לחצאין, ונוכחו לדעת שבאותו אילן ובאותו ענף עצמו גדלים אתרוגים עם גרעינים ומבלי גרעינים. וכן שקליפתם עבה והמיץ הוא מעט, ע"כ. מכל מקום כיון שנתעוררו הערעורים מחדש פנו מגדלי האתרוגים והסוחרים למורינו הרב שליט"א שיבדוק שוב את הדבר מקרוב ויזים את השמועות והערעורים החדשים.

הנוהג כזמן ר"ת במוצאי יוה"כ ואין מי שיבדיל לאשתו

בזמן הגאונים, אם צריך התרת נדרים

מי שנוהג בכל שנה במוצאי היום הקדוש להמתין עד זמן רבינו תם, אמנם אין מי שיבדיל עבורו אשתו אשר אינה ממתנה עד זמן רבינו תם, ואין מי שיבדיל עבורה על היין, אינו צריך לעשות התרת נדרים, וכשישוב מבית הכנסת יבדיל על הכוס אך לא יברך על הנר אלא לאחר שיעבור זמן רבינו תם. כי אף שלשית רבינו תם עדיין יום הוא, כיון שאינו נוהג כן מעיקר הדין אלא שהוא מחמיר על עצמו במקום שצטר גדול של זולתו אינו רשאי להחמיר על עצמו, אולם להדליק את הנר שהוא מלאכה דאורייתא ובוזו אינו מעכב את זולתו, טוב שידליק הנר רק לאחר זמן ר"ת.¹

חולה שצריך לאכול ביוה"כ אם צריך לקדש לפני האכילה

חולה אשר שאל "שאלת רב" והורו לו שחייב הוא לאכול ולשתות ביום הכפורים, אינו צריך לקדש, ואף אם יום הכפורים חל בשבת קודש, גם כן אינו צריך לקדש, רק יאכל וישתה בלא קידוש.²

הלוקח כדור ביום הכפורים כמה הוא שיעור השתיה שמוותר לו לשתות בלקיחת הכדור

חולה שאין בו סכנה שצריך לקחת כדור (טאבלט³) וקשה להם לבלוע אותו בלי שתיית מים, מותר להם לבלוע את הכדור ביחד עם מים [ולא שאר משקין] עד כדי מלא לוגמיו, ועדיין נחשבים כמתענים. ואף בכדורים שבאים למנוע כאב ראש כגון אקמול וכדומה.³

עוד יש לדעת, כי חולה שאין בו סכנה היינו אף אם במחלה זו בעת הזו אין בו סכנה, אלא שאם יזניח את הטיפול במחלה או הכאב הוא עלול לבוא לידי חולי אחר ואפילו בדרך עקיפה, והוא חולי שיכול לבוא לידי סכנה, מותר לו לבלוע כדור עם מים בלי תוספת דבר מר לרפואת המחלה שעכשיו הוא חולה בה, באופן שקשה לו לבלוע הכדור בלי המים.

"כפרות" שמוכרים מוסדות תורה וחסד

בשנים האחרונות החלו מוסדות צדקה וחסד רבים לערוך "כפרות" עבור כלל הציבור, אמנם בכדי למנוע מכשולים רבים המתעוררים בעת קיום מנהג הכפרות, על כן בעלי אגודות הצדקה שמביאים עופות לקיום המנהג יתנו העוף לקונה במתנה, והמעות שמקבלים מהקונה יהיו אצלם בתורת קפדון עד לאחר עריכת סדר הכפרות, ואז יקבל אותם המוכר או קופת הצדקה - בתורת פדיון כפרות, כדי שמועות אלו יקבלו אותם בתורת צדקה, ואז יחול על מעות אלו שם "פדיון כפרות". ובוהו יקיימו המנהג שכתב הרמ"א (או"ח סי' תרו) שנהגו לפדותן בממון שנתנים לעניים באופן המהודר ביותר.⁴

1. והטעם שאינו צריך להתיר את נדרו, כתב מורינו הרב שליט"א (היכל הוראה ח"ו הוראה פ), דכל התרת נדרים אינו אלא באופן שרוצה להפסיק לגמרי ולא לקיים הנדר יותר, אבל אם חפצו ורצונו לקיים נדרו גם בשנים הבאות ורק עכשיו מחמת סיבה אחרת הוכרח שלא לנהוג כמנהגו הרגיל באופן כזה אינו צריך לעשות התרת נדרים, וכמ"כ הנוהג מנהגו בהגהות גדול מרבבה (שו"ע י"ד סי' ר"ד סעי' ב) דאדם שנוהג שמונה טוב ואינו חפץ לבטל מנהגו לגמרי אלא שעתה אינו יכול לנהוג כמנהגו הטוב אינו צריך להתרה.

2. כן הורה מורינו הרב שליט"א (שו"ת היכל הוראה ח"ד הוראה סב), והוסיף עוד, שכן כתב המג"א (סי' תריח קס"ה) שהחולה שאוכל ביוה"כ אין צריך לקדש, וכתב הטעם דכיון שהיום גרם לו איסור רק שפקוח נפש גורם לו היתר, הוה לדידיה כחול שאין בו לא קידוש ולא על הכוס ולא הזכרה בברכת המזון.

אמנם בשנה שיום הכפורים חל להיות בשבת יש לעיין בזה, שהרי העיר הגרע"ב בחידושיו לא"ח (סי' תריח) על דברי המג"א שם, וז"ל: אפשר דזה אינו אלא ביוה"כ פ' לחוד, אבל ביוה"כ פ' שחל בשבת י"ל דחולה שאין עליו חיוב תענית צריך לקדש, עכ"ל. אבל למעשה נקטינן כהמג"א, וכן כתב בשו"ע הרב ובחיי אדם דגם בשבת שחל בו יוה"כ פ' אין צריך לקדש. ועיין באלף המגן (על מטה אפרים) סק"ח שכתב על דברי רע"א, וז"ל: ולי נראה דשב ואל תעשה עדיף דהיאך יברך ברכת הקידוש אשר יבדה מלבו נוסח חדש אשר לא שערם רז"ל, וקורא אני עליו אל תצדק הרבה, ואם ירצה יהרהר בלבו איהו נוסח קידוש אבל לא יוציא בשפתיו.

3. בשו"ת היכל הוראה (ח"ב הוראה צב) ב"מילי דהוראה" כתב מורינו הרב שליט"א שכן הורה אביו מרן בעל הקנה בשם זי"ע, וכענדא שבאה ביום הכפורים אשה אחת שכאב לה ראשה מאד, ושאלה אם יכולה לבלוע כדור וכן אי אפשר לה לבלוע בלי מים, ואמר מרן זי"ע שהיא יכולה לשתות מים פחות ממלא לוגמיו בשביל בליעת הכדור, ומורינו הרב שליט"א מאריך בתשובה שם בטוב טעם ודעת, הטעם שמוותר לחולה שאין בה סכנה לבלוע כדור אפי' עם מים כשאינו יכול לבלוע בלא זה.

הוסיף מורינו הרב שליט"א עוד, כי הנה ישנם הרבה אנשים שצריכים לטול כדורים או שיש להם כאבי ראש חזקים והם נמנעים מלקחת כדורים בתענית מחמת שחושבים שבזה הם מפסיקים תעניתם וא"כ זה גורם להם לכל מיני הפרעות במצב בריאותם ולפעמים גם נאלצים להפסיק את הצום. על כן צריכים לדעת שמי שצריך לקחת כדור אפילו חולה שאין בו סכנה אין לו להמנע מזה וידע שאין בזה משום אכילה, והחכם עיניו בראשו, כי הרבה פעמים אף שבזמן שנצרך לכדור עדיין אינו חולה שיש בו סכנה אבל אם ימנע מלקחת הכדור עכשיו הוא עלול להגיע בסופו של דבר למצב של סכנה ואינו יודע מזה.

4. בשו"ת היכל הוראה (ח"א הוראה ע"ז) עורר מורינו הרב שליט"א, על דבר מנהג חדש שהנהיגו מוסדות תורה וחסד שהם מוכרים עופות כדי לעשות כפרות ואחר שעושים הכפרה מחזירים את העוף למוכר מטעם המוסדות ובערב מחזירים המוסדות את העופות לבעל המשק, וכן לפעמים מעבירים את העופות למוסד אחר כדי שהוא ימכור את

מילי דהוראה

העיר מורינו הרב שליט"א בענין מה שנהוג היום בהרבה מקומות שבכדי להקל על הצום יום הכפורים מרחימים תמציות שיש בהן ריח וכדי לגמול חסד עם אחרים הם שופכים בעצם היום תמצית זו על מפית נייר (טישו) ומחלקים לבאי בית המדרש (ועושים כן כי לא רוצים להניח את הבקבוק שבו נמצאת התמצית כשהוא פתוח כי באופן זה הריח מתנדף חיש מהר) שאסור לעשות כן משום מוליד ריח וכמו שמצינו ברמ"א (סי' תרנב ס"ב) דאסור ליתן האתרוג על הבגד, אפי' ב"ט, דמוליד ריחא (מהרי"ל) וכן הובא במשנה ברורה סי' שכב סקי"ח בשם אחרונים שאסור להוליד ריח כגון להניח בשמים בבגד וכדומה ע"כ. וכן הגאון הרב אברהם דב ליטמאנוביץ שליט"א מגדולי תלמידי מורינו הקנה בשם ז"ע ואחד מחשובי הרבנים פניה"ק ירושלים תו"ב, דיבר על ענין זה עם מורינו הרב שליט"א אחר שראה שהרבה עושים כן ביום הכפורים ואמר שצריך להאיר עיניהם של ישראל על דבר חמור זה שדשים בעקבם ואינם משימים לב שעוברים על חילול שבת ויוה"כ רח"ל, ועל כן יש לזהר שלא לעשות כן.

העופות, וכן יש מוסדות שאמנם לוקחים את העופות עבור המוסד שהם פועלים מטעמו, אבל הם שוחטים את העופות רק אחרי יוה"כ ואפילו ששוחטים את העופות לפני יוה"כ הם לא משתמשים עם זה בעצמם אלא מוכרים את העופות לקצבים. וכששאל מורינו הרב שליט"א את הדברים לפני אביו מרן בעל הקנה בשם ז"ע, הורה לו שיש בזה חשש גדול של גניבה וגזילה ואונאה, ולפעמים גם יכולים להכשיל את הציבור באכילת נבילות וטרופות רח"ל, כידוע לכל העוסקים בכפרות, וביותר שמי עושה כן לא נהג מנהג הכפרות כמוברא ברמ"א (סי' תיה ס"א) שנוהגין ליתן הכפרות לעניים או לפדותן בממון שנותנים לעניים.

הלכה והוראה בישראל

כך עומד בדעתו אז מניחין בידו וילך לו ולא קודם לזה. וכתב ב"י דמשמע בגמרא שאין לומר לעובד כוכבים שיתנם בזול יותר מדאי פן יכעוס וישליך למקום האיבוד כדאשכחן בעובדא דהיא טייעתא, עכ"ל. והנה מש"כ המחבר בסוף דבריו 'ואם הוחזקו שבזו עובדי כוכבים ספרי ישראל, תולים שאותם ספרים שלהם היו וקורין בהם', קאי לענין כשרותם שקורין בהן ולא לענין חיוב הפדיה, אולם אפשר דקאי גם אדלעיל מיניה [דאל"ה היה צריך לכתוב דבריו אלו מיד אחר שהביא המחלוקת לגבי נמצא ביד גוי דיש מי שמכשיר ויש אומרים שיגנז] דבכה"ג אין מניחין אותו בידו גם כשהוא יותר מכדי דמיו, וכך מסתבר שכאשר הספר הוא ספר שקראו בו בציבור חובה כפולה היא לפדותו וספר תורה דידן היו קוראים בו בציבור, ועל כן חובה כפולה ומכופלת להתעסק

מכתב זה כתב מורינו הגאב"ד שליט"א כמנחת תודה להשי"ת ששם נפשינו בחיים, אחר שהקדים את שובו לארץ הקודש לקראת שבת קודש פרשת נצבים וילך שאז רעדה הארץ וחלק גדול מן העיר מאראכש נחרב והושם לעיים יום שני כה אלול תשפ"ג

אל כבוד הרבנים הגאונים ומנהיגי הקהילות מאחב"י הספרדים שליט"א ובפרט מנהיגי הקהילות יוצאי מרוקו נר"ו בסוף שבוע העבר [לפרשת נצבים וילך] הייתי במדינת מרוקו עבור אתרוגי מרוקו הידועים בכשרותם ושהיתי שם כמה ימים, שעות ספורות לפני ששבת לארץ ישראל לקראת שבת קודש הביא אותי הרב משה בן חמו נר"ו מסוחר ומגדלי האתרוגים במדינת מרוקו אל בית מסחר גדול לעתיקות בשוק העיר מאראכש של גוי אחד ושם הראו לי שני ספרי תורה עתיקים אחד בן כמאה שנה והשני בן כשלש מאות שנה לפי מצבם ולפי הנראה הם ספרי תורה שהיו קוראים בהם בבית הכנסת [בספר אחד בפרשת צו (ויקרא ו טו) בפסוק והכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אתה חק עולם וגו', נשמטה תיבת 'אתה' בשעת הכתיבה ותלו אותה בין השיטין כד"ן (ענין שו"ע יו"ד סי' רעג ס"ו ובערוך השולחן (סי' רעו ס"יא): טעה ודילג תיבה או יותר וכול תלתו בין השיטין במקום שנחסר), ומוזה הבנתי שזה הספר הוא ספר שקראו בו בציבור שנים רבות ונודעו לבי בראותי רח"ל ספרי תורה מונחים בבזיון נורא ביד גוי בבית מסחר ולא בבית הכנסת והוא עומד למכירה לכל המרבה במחיר ועלו בדעתי דברי מורן הגרע"א בהגהות (יו"ד סי' רפב ס"ח) שהביא דברי החכם צבי (סי' קכג) דאין להכריז בבית הכנסת ספר למכרו ולהעלותו בדמים דהוה בזיון, עכ"ד. וקל וחומר וכן בנו של קל וחומר כשגוי סוחר בהם ורוצה להעלות דמיהם ולמכרם שאין לך בזיון גדול מזה לספר תורה. [הסוחר הגוי מבקש עליהם 19000 דולר לכל ספר] וכיון שהשעה היתה דוחקת לא היה סיפק בידי לטפל בענין זה, וכשבאתי לביתי כל השבת הטרידה אותי המחשבה איך אפשר להציל הספר תורה מיד הגויים, ולמנוע בזיון התורה הקדושה, והנה במוצאי שבת זו בהיותי כאן בביתו בעיה"ק ירושלים תובב"א הגיע השמועה המחרידה על רעידת האדמה שפקדה את האזור כולו לתקפ"ץ בליל שבת והעיר מאראכש נפגעה באופן קשה מאד, והרבה מבתי העיר היא נחרבו ואלפי אנשים נהרגו ורבות נפצעו ובתיהם נחרבו עד היסוד, ומיד עלו בדעתי דברי חז"ל (יבמות סג א) א"ר אלעזר בר אבינא: אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל, שנאמר: הכרתי גוים נשמו פנותם החרבתי חוצותם וכו', ע"כ. ועלה במחשבה דאולי בשביל ספר תורה שמוטל בין הגויים בבזיון באה עליהם הפורענות.

הספר תורה המדובר שנמצא בבזיון בחנות היודאיקה עתיקות בשוק מרקש במרוקו

פרשת צו (ויקרא ו טו) ותיבת אתה תלוי

על המעיל כתוב, שנתרם לעלוי נשמת עמרם רווחא נפטר כ"א סיון תר"ף

בפדיונה, ועתה מי יודע אם לעת כזאת אולי יאמרו לגוי שבשביל שהוא מעכב ספרי התורה בידו על כן באה עליו כל הרעה הזאת ואז יבין שחייב להוציא את ספרי התורה מרשותו וליתנם לישראל שיהגו בהם כדינם.

ומה שכתב המחבר דאם רצה להעלות בדמיו יותר מכדי דמיו, הנה בפשטות המחיר שתובע

הגוי לכאורה אינה יותר מכדי דמיו ובפרט שאחד מהם הוא עתיק ואפשר יש לו ערך מיוחד גבוה יותר מספר תורה רגיל, ומאידך אפשר לומר דבשביל עתיקותו לא ירבו עליו הקופצים והמחיר שתובע הגוי הוא גבוה יותר משויו.

ולענ"ד נראה לדינא דאם הגוי עומד על שלו יש לעשות כמו שכתב הט"ז דצריך לעסוק ולדבר עמו בדברי רצוי אולי יהיה מושווה בכדי דמיו ומעט יותר, ועכשיו אחר החורבן איני יודע מה עלה בגורל הגוי עצמו ובית מסחרו לפי מה ששמעתי כל האיזור הפך לעיי חרבות [את הכתובת המודוייקת אפשר לקבל מהרב משה בן חמו הי"ו שהביא אותי לחנות זו] וצריך לחפש אחר ספרי התורה ומי יודע אינם מוטלים תחת המפולת ולדאוג להביאם לבית הכנסת או לגנום.

והנה ודאי שהחוב מוטל על כל אחד מישראל אולם באתי בדברים אלו אל כבוד מעלתכם ביודעי שיש לכם השפעה רבה על אחב"י יוצאי מרוקו שהיו בהם קדושים ושרפי מעלה וגם על אחד מספרי התורה חקוק שנתרם על ידי משפחת רווח ומי יודע מי מגדולי עולם אלו קרא בהם, ועל כן אני פונה אליכם שתפעלו למען כבוד ספרי התורה שלא יהיו ח"ו מוטלים בבזיון רח"ל.

וזה באתי על החתום למען לא יתחלל שמו יתברך ח"ו משה בראנדסדארפר

ועתה אמרתי שצריך לדון מה צריך לעשות עם ספרי תורה אלו הדנה מעיקר הדין כבר נפסק להלכה (יו"ד רפא ס"א) ס"ח שכתבו אפיקורוס, ישרף וכו' נמצא ביד עובד כוכבים, ואינו יודע מי כתבו, יש מי שמכשיר ויש אומרים יגנו. וחיבין הציבור לקנותו ממנו בכדי דמיו או יותר מעט ולגנו, כדי שלא יזלזל בו. ואם רצה להעלות בדמיו יותר מכדי דמיו הרבה, מניחין אותו בידו. ואם הוחזקו שבזו עובדי כוכבים ספרי ישראל, תולים שאותם ספרים שלהם היו וקורין בהם, עכ"ל המחבר. ועיי"ש בט"ז סק"ב שכתב: בטור כתוב ואף על פי שאין קורין בו חייבים לקנותו ומיהו אם רוצה להעלותו הרבה אין קונים ממנו אלא בכדי דמיו ומעט יותר ואם רצה להעלותו הרבה מניחין אותו בידו עכ"ל הטור, וקשה כפל לשונו ונראה דקמ"ל דלא תימא כל שהגוי רוצה הרבה תכף אין חיוב על הישראל כלל ויניחנו בידו אלא תחלה כשרוצה הרבה אף על פי שאין עושה קנין עמו מ"מ צריך לעסוק ולדבר עמו בדברי רצוי אולי יהיה מושווה בכדי דמיו ומעט יותר ואם אחר

הפקד: "ואנחותו" 105646-33-053

איגוד הרבנים תלמידי היכל הוראה באר"ק העונים לשואלים דבר ה' זו הלכה

יחשלים	ח'פה
בית שמש	ק'רית ספר
ביתר	ד'מניאל
בני ברק	ט'בריה
טל סטון	צ'פת
אשדוד	א'ור הגנוז
עוד	ט'ף הגליל
תעננה	

זמני קבלת קהל במרכז "היכל הוראה" בירושלים רח' זוננפלד 3 טל' 02-5322775

מוצ"ש מוצאי שעה יו"ט מחצית שעה אחר זמן ר"ת למשך שעה	שבת יו"ט משעה קודם השקיעה עד רבע שעה קודם השקיעה	ערש"ק וערב יו"ט לפנה"צ 1:00 עד 11:00	א-ה מהשעה 10:00 לפנה"צ עד 9:00 בערב רצוף
---	--	--------------------------------------	--

ע"פ תקנת רבינו מרן ה"קנה בשם" ז"ע שאלות דחופות או שאינה סובלת דחוי, בכל עת וזמן בימים ובלילות.

בית בני הדומ"ץ
הרה"ג שמועון עוזר בראנדסדארפר שליט"א כמה דקות מההיכל רחוב רבינו גרשום 5 [כניסה א' קומה 2] י-ם פל' 0527155774

בית מורינו הגאב"ד שליט"א
מעל בין היכל הוראה טל' 053-311159 פל' 02-5370033

לקבלת הגליון במייל 5322775@GMAIL.COM